

В.І. Кафарський*

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ГРУПИ ТИСКУ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМВІДНОСИН ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Виникнення партій не є випадковим явищем, їхня поява зумовлена об'єктивними потребами розвитку суспільства.

Серед причин утворення політичних партій слід назвати такі: наявність у певних соціальних груп специфічних інтересів, різні погляди щодо політичного устрою суспільства; незадоволення частини суспільства своїм становищем; наявність міжнаціональних конфліктів та міжконфесійних протиріч¹. В Україні провідною причиною появи новітніх політичних партій стало змагання за незалежність та протидія цьому процесу. Пізніше на порядок денний були поставлені питання ринкової економіки та соціальної справедливості.

Важливе місце у розумінні сутності партій та оцінці їхньої ролі у житті суспільства посідає визначення функцій політичних партій, серед яких, враховуючи характер і зміст політичних процесів в Україні, варто назвати:

- 1) вироблення заходів щодо впливу партій на суспільні інституції та соціальне середовище;
- 2) здійснення політичної соціалізації;
- 3) формування національної свідомості та громадської думки;
- 4) забезпечення безперервності політичних зв'язків між парламентом і всією країною;
- 5) мобілізація електорату навколо кандидатів під час виборів;
- 6) формування разом із іншими політичними інституціями механізму державного й громадського управління;
- 7) підбір партійних і державних лідерів та забезпечення стабільності урядової машини;
- 8) створення найсприятливіших умов для послідовної зміни складу уряду за умов багатопартійної системи;
- 9) розв'язання внутрішніх партійних протиріч, які виникають у процесі діяльності та будь-якого роду інших внутрішніх проблем.

За роки незалежності в Україні сформувались десятки структурованих політичних партій, які мають значний вплив на зовнішню та внутрішню політику держави. Після політичної реформи їх роль у політичній системі зросла ще більше: по-перше, вони отримали монополію на висунення кандидатів до всіх, крім сільських та селищних рад, представницьких органів влади². По-друге, через свої фракції в парламенті, вони мають можливість впливати на персональний склад та діяльність вищого органу виконавчої влади — Кабінету Міністрів України³. По-третє, партії, як суб'єкт формування законодавчого органу, мають суттєві важелі впливу на правове поле України.

Зрозуміло, що політичні партії відрізняються одна від одної походженням, місцем і роллю в політичній системі, соціальною базою, ідеологією, програмою, рівнем впливу на уряд та місцеві органи влади. Якщо політичні партії формувались відкритим шляхом, а зміст, функції і характер

© Кафарський В.І., 2006

* кандидат філософських наук, професор

¹ *Примуш М.* Партії і влада — Фактори формування та інституціоналізації політичних партій // Політика і час. — 2000. — № 11-12. — С. 94-99.

² Про вибори народних депутатів України: Закон України від 25.03.2004 р. // ВВР. — 2004. — № 27-28. — Ст. 366, ЗПро вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 06.04.2004 р. // ВВР. — 2004. — № 30-31. — Ст. 382.

³ Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 08.12.2004 р. // ВВР. — 2005. — № 2. — Ст. 44.

їх діяльності внормовані законодавством, то інший потужний інститут впливу на владу — групи тиску — неофіційні лобісти, представники фінансово-промислових груп, напівкримінальних угруповань, що сформувалися і діють поза правовим полем України.

З одного боку, групи тиску, як опосередковані політичні суб'єкти, виступають своєрідним доповненням до багатопартійності. Окремі дослідники вважають, що “суспільство саме по собі є нічим іншим як комплексом груп що його складають”⁴. З іншого боку, на рівні розвитку нашого суспільства відбувається зрощування найпотужніших груп тиску з партійним апаратом, а це веде до зростання впливу олігархічних і корпоративних угруповань⁵. До цього слід додати, що легалізація економічно-кримінальних угруповань та входження їх представників в політику через систему пропорційних виборів, не перетворило їх у законослухняних громадян. “Навпаки, вони і в політику... несуть свої злочинні методи діяльності (вбивства, підкупи тощо)”⁶. Звичайно, в умовах стабільного демократичного режиму, діяльність таких груп тиску збалансовується лобістськими групами, що представляють інтереси громадянського суспільства. Однак, в умовах перехідного періоду, коли відсутні дієві, розгалужені організації громадянського суспільства, групи тиску мають обмежуватися законом та відповідними державними органами.

Зауважимо, що групи тиску досягли значного рівня впливу з 1999 року, коли “розпочалось створення системи нових відносин між політичними акторами, які можна охарактеризувати як постноменклатурний патронат”⁷. Тому, зважаючи на їх вплив на політичну систему, постає питання законодавчого розмежування сфери діяльності груп впливу та партійних об'єднань.

На думку Г. Джордана, партії і групи тиску з точки зору їх функціональних та організаційних особливостей нерідко перетікають одна в одну, а тому “дефініції політичних партій та груп інтересів повинні частково співпадати, пересікатись, накладатись одна на одну”⁸. Відповідно, перед нами постає питання законодавчого визначення понять “група тиску” — “група інтересів” (лобістів), як і груп тиску, сформованих тіньовими структурами.⁹

В цьому розумінні є проблеми, що пов'язані з формуванням категоріального апарату — по-перше, законодавство не містить визначення поняття “групи тиску”. По-друге, визначення політичної партії, що надає Закон України “Про політичні партії в Україні” є недосконалим: “це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах”¹⁰ (ст. 2). В правовій системі України є більш досконале визначення, яке дає Закон України “Про об'єднання громадян”, за яким партії — це “об'єднання громадян — прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною метою участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого та регіонального самоврядування і представництво в їх складі”¹¹ (ст. 2). Тобто, якщо Закон України “Про об'єднання громадян” акцентує увагу на меті політичної партії та її участі в управлінні політичними

⁴ Говлет М., Рамен М. Дослідження державної політики: цикли та підсистеми політики / Пер. з англ. — Львів: Кальварія, 2004. — С. 44.

⁵ Групи тиску // Політичний енциклопедичний словник / Упорядн. В. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. — 2-е вид., доп. і перероб. — К.: Генеза, 2004. — С. 125.

⁶ Дегтярев А.А. Основы политической теории: Учебн. пособие. — М.: Высш. шк., 1998. — С. 146.

⁷ Рейтович І. Політичний вимір діяльності ФПГ у державах перехідного періоду // Політичний менеджмент. — 2005. — № 1. — С. 73.

⁸ Джордан Г. Группы давления, партии и социальные движения: есть ли потребность в новых разграничениях? // Мировая экономика и международные отношения. — 1997. — № 1. — С. 83.

⁹ Лобизм (англ. *Lobbyism*, від *lobby* — кулуари) — тиск на парламент будь-якими групами чи приватними особами, мета яких добитися прийняття або відхилення того чи іншого законопроекту.

¹⁰ Про політичні партії в Україні: Закон України 05.04.2001 р. // ВВР. — 2001. — № 23. — Ст. 118.

¹¹ Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.1992 р. // ВВР. — 1992. — № 34. — Ст. 504.

процесами через органи влади та місцевого самоврядування; то Закон України “Про політичні партії в Україні” розглядає її через призму формування і вираження політичної волі громадян та участі у виборах. Такі розбіжності викликані різними підходами до визначення партії з боку політичної та юридичної науки, адже якогось загального, універсального визначення політичних партій не існує. Згідно з визначенням, політичні партії слід розуміти як законодавчо легітимізовані політичні організації, що борються за владу та мають свої програми. Таке визначення необхідно доповнити організаційними характеристиками, адже в діяльності політичної партії визначальну роль відіграє її структура¹².

Відсутність законодавчого визначення поняття “групи тиску”, змушує звернутись до політичної науки. Так, останні розуміються як “суспільно-політичні об’єднання, які прагнуть задовольнити власні інтереси, впливаючи на державну владу або політичні партії. Від партій групи тиску відрізняє те, що вони безпосередньо не борються за владу і не беруть участі у керівництві й управлінні державою”¹³.

Тобто, ці два поняття в певній мірі об’єднує категорія “державна влада”. Однак взаємовідносини з владою, як і вплив на неї партій і груп тиску, знаходяться у різних площинах: якщо політичні партії беруть участь у виборчому процесі, і через нього впливають на владу, то групи тиску діють опосередковано, шляхом прихованого впливу на представників владних структур та політичних партій. Відкритий характер діяльності політичних партій пояснюється тим, що вони набули статусу суб’єкта права, а латентний характер груп тиску до цього часу залишає їх за межами правового регулювання. Тут слід зауважити, що політичні партії, беручи участь у виборах, несуть відповідальність за реалізацію своїх програм та діяльність своїх представників у органах влади. В той же час групи тиску не несуть відповідальності за лобювання законів чи прийняті під їх впливом урядові та управлінські рішення. Якщо політичні партії будують свою діяльність на засадах прийнятої з’їздом програми, то групи тиску діють відповідно до власних інтересів, тобто їх діяльність є тимчасовою, а тривалість залежить від рівня та можливостей реалізації поставленої мети. “Політичний вплив груп... на формулювання та втілення державної політики змінюється залежно від їхніх *непостійних* (виділено — В. К.) організаційних ресурсів”¹⁴. Більше того, якщо політичні партії реалізують свою політику відштовхуючись від інтересів власної соціальної бази, то групи тиску свою діяльність базують на основі невеликої когорти зацікавлених осіб використовуючи як конституційні методи (рекомендації, заяви) так і неконституційні (протекціонізм, підкуп тощо)¹⁵.

В цілому, групи тиску, діяльність яких фактично не регулюються законодавством, завдяки підтримці корумпованої влади, стали досить впливовими як у сфері політичної, так і у сфері фінансової та економічної діяльності. В той же час, становлення політичних партій стимулювалося законодавством, що, в свою чергу, викликане не тільки бажанням “наздогнати” за рівнем розвитку партійні системи західноєвропейських країн, але й необхідністю правового регулювання їх діяльності. Але при цьому, не враховувався реальний стан розвитку партій, а особливо — їх осередків на місцях. Тому, політичні партії у своїй більшості, стали не окремими інститутами політики, а засобами реалізації інтересів політичних гравців, у тому числі й груп тиску.

¹² Дюверже М. Политические партии / Пер. с франц. — М.: Академический проект, 2000. — 558 с.

¹³ Групи тиску // Політичний енциклопедичний словник / Упорядн. В. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. — 2-е вид., доп. і перероб. — К.: Генеза, 2004. — С. 124.

¹⁴ Говлет М., Рамен М. Вказ. праця. — С. 68.

¹⁵ Не можна ставити знак рівності між корупцією та лобізмом. Корупція та хабарництво — це не лобізм, а дії що підпадають під певні кримінальні норми. Лобізм — явище багатопланове, а лобістська діяльність у демократичних державах дозволена на рівні інших видів суспільної діяльності (див.: *Ильичева Л.Е.* Лоббизм и интересы предпринимательства. — М., 2000. — 253 с.).

“Враховуючи участь ФПП (фінансово-промислові групи — авт.) у партійному будівництві, можна стверджувати, — пише І. Рейтович, — що нині політичні партії в Україні ... втратили основну роль — репрезентантів інтересів окремих соціальних груп (за окремими винятками...). Вони на ділі віддзеркалюють інтереси окремих ФПП”¹⁶. З цього можна зробити висновок, що традиційну — ідеологічну та орієнтовану на певні соціальні верстви партійну систему змінила своєрідна система груп тиску, в якій політичні партії — це лише механізми реалізації їх інтересів. Відповідно, з посиленням ролі партій у політичній системі України потенційно зростають можливості впливу таких груп на прийняття державних рішень, пов’язаних із розв’язанням питань власності та прав розпоряджатись нею; розподілом бюджету; наданням прав на ведення конкретної діяльності; державним замовленням; квотами, тарифами на енергоресурси; економічними та податковими пільгами; фінансуванням державних програм та ін.¹⁷ За даними Центру ринкових реформ, українські чиновники щорічно присвоюють 80-90 млрд. грн.¹⁸ Зрозуміло, що процес розмежування партій і корпоративних груп складний і довготривалий, адже, використавши окремі політичні сили як механізм проходження до парламенту, представники груп тиску намагаються пройти своєрідну легітимацію та узаконення.

Треба сказати, що значна частина структурованих партій, які подолали виборчий бар’єр, поступово вивільняється від різного роду олігархічних впливів і ведуть самостійну політичну діяльність. У той же час представники олігархічних кланів намагаються захопити керівні посади всередині партій. У цих умовах, можна спрогнозувати, що найближчим часом у внутрішньопартійній боротьбі між ідеологічною верхівкою та групами впливу останні зможуть отримати контроль над парламентськими партіями. Це обумовлюється не тільки значним фінансовим ресурсом груп впливу, але й особливостями ринкових відносин, привласненням державної власності, а звідси й особливостями становлення державної влади. Зрозуміло, що законодавство розвивається відповідно до тих процесів, що відбуваються в державі. “Забігати вперед” воно зможе лише тоді, коли будуть сформовані дієві інститути громадянського суспільства. Це стосується і законодавства про лобіювання. На сьогодні в цьому напрямку зроблені лише перші кроки.

Перш за все, законодавець звернув увагу на фінансові важелі впливу на взаємини партій та груп тиску. Це зрозуміло, адже “взаємозв’язок грошей і політики — явище, яке притаманне політичній системі на всіх етапах становлення державності”¹⁹. Забезпечуючи фінансову незалежність політичної партії від груп тиску, правові системи, як правило, діють у двох напрямках: заборона доступу певних осіб до “донорства” партій та обмеження вкладу від юридичної та фізичної особи. Відповідним шляхом пішли й українські законодавці, однак із певними особливостями. До осіб, яким заборонено фінансування політичних партій в Україні, законодавство відносить іноземців, осіб без громадянства та анонімних жертводавців (ч. 3 ст. 53 Закону України “Про вибори народних депутатів України”, ч. 1 ст. 15 Закону України “Про об’єднання громадян”). Таким чином, по-перше, забезпечується відкритість фінансування, що дозволяє відслідкувати у випадку необхідності, які з груп тиску виступають “донорами” тієї чи іншої політичної партії. По-друге, такий підхід до партійного фінансування дозволяє обмежувати вплив груп тиску іноземного походження на політичні процеси в Україні. Як правило такі норми характерні для законодавства більшості правових систем.²⁰

¹⁶ Рейтович І. Вказ. праця. — С. 73.

¹⁷ Бятец М.В. Лоббизм в правотворческой деятельности // Правоведение. — 1998. — № 1. — С. 46-52.

¹⁸ Дробноход Николай. Государственный лабиринт для украинского народа // Зеркало недели. — 2003. — № 16 (441). — 26 апреля — 7 мая. — С. 20.

¹⁹ Романюк А., Шведа Ю., Шумельда О. Политико-правові аспекти фінансування політичних партій: світовий досвід та Україна. — Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. — С. 20.

²⁰ Іноземний лобізм легалізований в США — тут в ролі безпосередніх лобістів (“іноземних агентів”) виступають американські пропагандистські та і професійно-лобістські організації (17, с. 327).

Інший шлях обмеження фінансової залежності політичних партій — встановлення “верхнього бар’єру” внеску від однієї особи. Таке обмеження має на меті охороняти політичну партію від контролю певної групи тиску. Відповідні норми є поширеними в інших правових системах. У Латвії, наприклад, одна особа (фізична чи юридична) не може пожертвувати одній партії більше, ніж \$ 41700 на рік. У Франції для фізичних осіб таке фінансування не може перевищувати 50 тис. франків²¹. Щодо українського законодавства, то це положення застосовується лише під час виборчого фінансування. Відповідно до ч. 2 ст. 53 Закону України “Про вибори народних депутатів України”, “не може перевищувати чотириохсот мінімальних розмірів заробітної плати”. В інший час такі обмеження не діють, що дозволяє стверджувати декларативний характер цієї норми — через фінансування загальнопартійного фонду, а не виборчої кампанії, групи тиску можуть здійснювати контроль над діяльністю політичної партії.

Зрозуміло, що дієвість цих законодавчих норм залежить і від інших чинників — зокрема необхідності фінансової відкритості, тобто підзвітності партії. Закон України “Про політичні партії в Україні” встановлює фінансову звітність партії як обов’язок: вона “зобов’язана щорічно опубліковувати в загальнодержавному засобі масової інформації фінансовий звіт про доходи і видатки, звіт про обсяг та напрями використання коштів, виділених із Державного бюджету України на фінансування статутної діяльності політичної партії, а також звіт про майно політичної партії” (ч. 2 ст. 17). Разом із тим, низький рівень правової культури, відсутність дієвого контролю, не дозволяє в повній мірі захистити партії від фінансового впливу корпоративних груп та їх політичних груп тиску.

Слід зауважити, що не всі групи тиску коригують діяльність політичних партій за допомогою фінансових важелів. Вибори 2006 року відкрили нові тенденції входження груп тиску, насамперед фінансово-промислових, у політику. Якщо на попередніх виборах представники бізнесу впливали на політичні партії тільки у випадку необхідності вирішення конкретних економічних питань, то з “партизацією” парламенту та уряду, представники фінансово-промислових груп почали цікавитись і стратегічно-політичними питаннями. Тобто відбулось входження представників груп тиску до керівних партійних органів. Тому подальший розвиток законодавчого забезпечення внутрішньопартійної демократії зможе посилити як фінансову, так і організаційну незалежність партій від груп тиску.

Як зауважує М. Дюверже, саме внутрішня організація є визначальною для визначення суті політичної партії: “в природі організації сучасних політичних партій їх сутність розкривається куди більш повно, ніж у їх програмах чи класовому складі: партія є спільність на базі певної специфічної структури”²². Щоб запобігти впливу груп тиску, окремі правові системи намагаються законодавчо конкретизувати норми внутрішнього життя та організації партії. Тому важливо, що структурна незалежність політичних партій та їх правовий захист від зрощування з групами тиску передбачає:

- доступ рядових членів партії до прийняття рішень на всіх рівнях (від місцевого осередку до партійного з’їзду;
- право обирати і бути обраним до керівних органів партії;
- право на внутрішньопартійну дискусію та утворення платформи або внутрішньопартійної опозиції;
- ступінь рівноправності членів партії, функції партійних лідерів та роль партійної бюрократії у внутрішньопартійному житті.

²¹ Романюк А., Шведа Ю., Шумельда О. Вказ. праця. — С. 6.

Однак українське законодавство не регулює внутрішньопартійну діяльність, а лише вимагає подання державним органам статуту під час реєстрації. Щоправда, законодавство містить перелік вимог до статуту, однак вони мають загальний характер. Так, статут має містити:

- 1) назву політичної партії;
- 2) перелік статутних органів політичної партії, порядок їх утворення, їхні повноваження і термін цих повноважень;
- 3) порядок вступу до політичної партії, зупинення та припинення членства в ній;
- 4) права та обов'язки членів політичної партії, підстави припинення чи зупинення членства в політичній партії;
- 5) порядок створення, загальну структуру та повноваження обласних, міських, районних організацій політичної партії та її первинних осередків;
- 6) порядок внесення змін та доповнень до статуту і програми політичної партії;
- 7) порядок скликання та проведення партійних з'їздів, конференцій, зборів та інших представницьких органів політичної партії;
- 8) джерела матеріальних, у тому числі фінансових, надходжень та порядок здійснення витрат політичної партії;
- 9) порядок ліквідації (саморозпуску), реорганізації політичної партії, використання її коштів та іншого майна, що залишилися після її ліквідації (саморозпуску)” (ст. 8 Закону України “Про політичні партії в Україні”).

Частково, демократичні принципи внутрішньопартійного життя закріплюються в Законі України “Про об'єднанні громадян”, за яким політичні партії “створюються і діють на основі добровільності, рівноправності їх членів (учасників), самоврядування, законності та гласності” (ч. 1 ст. 6). Тим не менш, загальний характер вимог до статутних норм не дозволяє захистити партійну еліту від внутрішніх груп тиску, так і членів партії від бюрократизації партійного апарату.

Як справедливо відмічає М. Дюверже, “організація партій базується головним чином на практичних установах і неписаних правилах, вона майже повністю регулюється традицією”²³. Тому, враховуючи тоталітарно-волюнтаристський спадок внутрішньої організації партій в Україні, закон має не лише підтримати демократичні традиції у внутріпартійному житті, але й конкретизувати їх відповідно до принципів, за яким будується правова держава.

Забезпечення балансу сил між групами тиску та партійною елітою має певну особливість — відсутність можливостей контролю з боку держави за практикою реалізації статутних норм. Зрозуміло, що в кожній партійній організації це має відслідковувати внутрішньопартійний орган. Але, зважаючи на ресурси груп тиску (особливо — ФПП), утримання під контролем внутрішньопартійного контролюючого органу не є надто складним завданням. Тому, як на нашу думку, доречним є не тільки конкретизація принципів організації внутрішньопартійного життя, але й утворення державного органу, який би здійснював контроль за дотриманням статутних норм.

Третім рівнем взаємодії політичних партій та груп тиску є відносини, в яких вони вступають як рівноправні суб'єкти політики. Тобто, мова йде про лобістську діяльність. Якщо виходити з того, що лобізм — це вплив на органи законодавчої та виконавчої влади, то стає зрозумілим, що саме політичні партії, які формують законодавчу та виконавчу владу, значною мірою є провідниками лобістських ідей.

Зважаючи на специфіку (вплив на органи влади), лобісти використовують різні методи впливу. З одного боку, “групи тиску утворюються для консультації парламентів та урядів і інформаційного їх забезпечення з питань спеціалізованої нормативної діяльності, оскільки ... багато

²² Дюверже М. Указ. соч. — С. 18.

²³ Там же. — С. 19.

з них пов'язані з конкретними об'єднаннями, що діють в конкретних сферах і, відповідно, мають в своєму розпорядженні певну інформацію²⁴. Зрозуміло, наявність вузько профільної інформації має велике значення “політики з таборів влади та опозиції часто підлещуються до груп інтересів, щоби забезпечити себе інформацією, потрібною для ефективного творення політики чи нападок на опонентів”²⁵. З іншого — лобісти часто використовують незаконні методи впливу — підкуп, шантаж тощо, що вимагає комплексного підходу до вирішення цього питання, а саме узаконення їх функцій, зокрема, посередництва між громадянами і державою; обміну інформацією; залучення більш широкого кола професіоналів до прийняття та реалізації політичних рішень; посилення самоорганізації суспільства та його зв'язків із політичними структурами; досягнення компромісу; посилення контролю за виконанням прийнятих рішень²⁶.

Зауважимо, що вперше правове регулювання лобістської діяльності було започатковано в США в середині ХХ ст. “Численні скандали, пов'язані з корупцією законодавчих органів, викликають невдоволення широкої громадськості, і це примушує конгрес США та місцеві законодавчі органи вживати ряд заходів для контролю над лобізмом. Так, у ряді штатів, а потім і відповідно до федерального закону 1946 року були ухвалені законодавчі акти, які вимагають обов'язкової реєстрації лобістських організацій з точним означенням організації, яку вони представляють кошторису витратних статей на “лобіювання”, підсумків витрат кожної сесії законодавчого органу та ін.”²⁷

Спроби запровадити правове регулювання лобістської діяльності відбувались і в Україні. Так, у IV скликанні у Верховній Раді був зареєстрований проект Закону України “Про діяльність лобістів у Верховній Раді України”²⁸. Однак, зважаючи на досить потужний вплив груп тиску на парламент та органи державної влади цей законопроект не був прийнятий. Отже, питання лобістської діяльності залишається не врегульованим.

Першочерговим у регулюванні цієї діяльності має виступати запровадження принципу відкритості, тобто реального, а не формального забезпечення доступу до інформації про лобістську діяльність. Лобістські організації мають надавати до загальнодержавних ЗМІ інформацію що стосується їх діяльності, включаючи і кошторис витрат. Такий підхід не лише дозволить знизити рівень корупції в органах влади, але й зменшить “тіньовий сектор” в українській політичній системі.

Крім того, при підготовці даного законопроекту необхідно врахувати, що рівень вольових рішень на рівні окремих народних депутатів зменшується, а водночас зростає роль політичних партій та безпосередньо їх фракцій під час реалізації лобістських ідей. Тому, серед матеріалів партії, що є обов'язковими для розповсюдження на рівні загальнодержавних ЗМІ, має бути інформація про співпрацю з лобістськими організаціями, що дозволить посилити відповідальність за реалізацію тих чи інших лобістських проектів.

Крім того, правове регулювання має розповсюджуватись і на зміст лобістських проектів, які повинні відповідати принципам діяльності політичних партій, що закладені в Конституції

²⁴ Дегтярев А.А. Указ. соч. — С. 145.

²⁵ Говлет М., Рамен М. Вказ. праця. — С. 67.

²⁶ Тихомирова Є.Б. PR — природа сучасного лобізму // Грані. — 2003. — № 6 (32). — С. 122-127; Одинцова О. Лобізм в Україні: проблеми законодавчого регулювання // Юридична Україна. — 2005. — № 7. — С. 15-18; Сікора І. Лобізм у трикутнику бізнес-уряд-парламент. Практика “тіньового” та цивілізованого лобіювання // Професіонал. — 1998. — № 2. — С. 14-17.

²⁷ Лобізм // Філософія політики: Короткий енциклопедичний словник / Авт.-упоряд.: Андрущенко В.П. та ін. — К.: Знання України, 2002. — С. 326.

²⁸ Про діяльність лобістів у Верховній Раді України: Проект Закону України, реєстр. № 8429 від 09.11.2005 р., внесений народним депутатом І. Гринівим // http://gska2.rada.gov.ua:7777/pls/zweb_n/webproc2_5_1_J?out_type=&id=&ses=10005&date1=&date_2=&num_s=2&num=8429&av_nd=&name_zp=&type_zp=0&vid_zp=0&type_doc=0&edition_zp=0&is_urgent=0&ur_rubr=0&sub_zak=0&stan_zp=0&date3=&is_zakon=0&n_act=&prof_kom=0&is_gol_kom=on&dep_fr=0.

України, за якими забороняються дії, які “спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підриє її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров’я населення” (ч. 1 ст. 37 Конституції України)²⁹.

Таким чином, взаємодія груп тиску та політичних партій сьогодні знаходиться на початковому етапі законодавчого регулювання. Більше того, через призму вже існуючих відносин прослідковується спорадичність вітчизняного законодавства — його непослідовність, адже відсутність реальних важелів контролю з боку держави не дозволяє партіям досягти рівня, на якому їх діяльність відповідала б соціальним потребам населення, а не інтересам тих чи інших груп тиску.

Слід звернути увагу на те, що українське законодавство часто відстає від політичних реалій. Посилення ролі партій у політичній системі, коли не сформовані партійні традиції та проявляють себе волюнтаристські тенденції, вимагає від законодавців кардинальних рішень. І хоча втручання держави в діяльність суспільних об’єднань є явищем суперечливим і небезпечним з точки зору забезпечення їх прав, тим не менше, відсутність громадянського суспільства вимагає запровадження відповідних цьому норм контролю над організаційною діяльністю політичних партій. Цьому буде служити і закон про опозицію та відповідне розподілення прав і сфери повноважень комітетів у Верховній Раді України.

Не менш важливим є питання врегулювання діяльності груп тиску через прийняття Закону про лобіювання. Тут слід мати на увазі, що лобіювання — це економічно-правова і політична дія, складова частина правової системи. Тому законом слід не лише легалізувати такі об’єднання, але закласти передумови до зменшення корупції та нелегальних методів політичної боротьби за владу в країні.

Правове врегулювання взаємодії політичних партій і груп тиску має посилити їх відповідальність перед суспільством та зменшити рівень “тонізації” політикуму, а відповідно — розширити перспективи розбудови відкритого суспільства.

²⁹ Конституція України від 28.06.1996 р. // ВВР. — 1996. — № 30. — Ст. 141.